

Hedendaagsche afgoderij

<https://hdl.handle.net/1874/235039>

Ms. L. f. VII, 33.
mm 11741

HEDENDAAGSCHE AFGODERIJ.

Ieder weet geloof ik, wat een panacee is. In oude tijden zocht men ijverig naar een geneesmiddel, dat tegen alle kwalen kon worden aangewend en zoo als men zeide, voor alles goed was. Het spreekt van zelf, dat men te vergeefs zocht, want het is ondenkbaar, dat voor tegenstrijdige kwalen hetzelfde kruid zou wassen en wat heilzaam is voor volbloedige gestellen moet noodwendig schadelijk zijn voor wie aan bloedarmoede lijdt. Maar kwakzalvers werkten op de lichtgelovigheid van burgers en buitenlui en wisten somtijds der domme menigte te beduiden, dat zij deze schitterende ontdekking uit een of ander vreemd land hadden medegebracht: zoo verkoel-ten zij uit oprechte menschenliefde hunne drankjes en zalfjes tegen de hoogste prijzen, welke zij konden bedingen. Somwijlen doen de advertentie^s nog wel eens denken aan de luidruchtige welsprekendheid der oliekoopen en boerenbedriegers, maar in Nederland is voor die heeren de gouden eeuw lang voorbij. Waarzeggers en duivelbanners met al hun aanhang zijn thans zelve verbannen door de gezegende gevolgen van ons beter onderwijs.

Ons beter onderwijs: dat is thans het tooverwoord. Welke kwalen der maatschappij men bespreekt, 't is altijd hetzelfde: alleen van beter onderwijs is heil te wachten. Tegen werkstakingen geen ander afdoend middel dan beter onderwijs. De corlog tusschen zoogenaamd beschaafde volken kan slechts onmogelijk worden gemaakt door beter onderwijs. Klaagt men over onverstandige kiezers en slechte keuzen voor volksvertegenwoordiging of gemeenteraad, wacht maar, het volk zal eerst rijp worden voor al de weldaden onzer gezegende constitutie door beter onderwijs. Lijdt de werkman gebrek, geef aan zijne kinderen inmiddels beter onderwijs. Staat onze industrie in eenig opzicht bij het werk van den vreemdeling achter, men roept om beter onderwijs. Ik weet geen enkel ziekelijk verschijnsel in onze omgeving te noemen, waartegen alle dagbladredacteers en marktschreeuwers hun geneesmiddel niet gereed in den zak hebben. Om beter onderwijs schreeuwt men van alle kanten en inmiddels wordt het onderwijs beter: ook die niet alles goedkeurt wat op dit gebied ten onzent geschiedt, geeft dit gaarne toe.

Zoo is dan nu het onderwijs de panacee der negentiende eeuw. 't Is zeker een heerlijk hulpmiddel tegen allerlei krankten der maatschappij, maar de bijgeloovige vereering der menigte is mij toch te kras. Alle overdrijving schaadt ook aan de beste zaak en die afgoderij pleegt met het voorwerp zijner liefde, is op den rechten weg om het te bederven. Wat mij in die blinde vereering, in dat kwakzalverachtig aanprijzen der moderne panacee tegenstaat, wil ik trachten duidelijk te maken.

Alle ingenomenheid met het onderwijs kan niet beletten, dat het publiek zich weinig tevreden betoont met hetgeen tegenwoordig ten onzent op dit gebied geschiedt. Men vleit zich niet een goed onderwijs te hebben, maar hoopt een beter

onderwijs te krijgen. Ik wil in dit opstel de vraag van het godsdienst-onderwijs niet aanroeren, want deze zaak behoort ernstig en niet in het voorbijgaan behandeld te worden. Ik denk veeleer aan de vrij algemeene klachten over het spoedig vervloeien der op de school opgegaarde kundigheden, over het ongeregeld schoolbezoek der leerlingen uit de lagere klassen der maatschappij, over het te vroeg verlaten der school, over de ongunstige ondervinding welke men jaarlijks opdoet met de talrijke van Staatswege voorgeschreven examens, over de weinige belangstelling in onze burger dag- en avondschoolen, over de organisatie onzer hogere burgerschoolen: ik weet nauwelijks waar ik zou moeten eindigen, wilde ik alle min of meer gegronde klachten en verzuchtingen optellen. Zooveel schijnt mij zeker toe, dat bij het publiek de overtuiging bestaat, dat er iets aan onzen toestand ontbreekt, waardoor de beste pogingen ook der uitstekendste onderwijzers verlamd worden. Men kan het zich niet verheelen, dat jaar op jaar door de schoolen van allerlei rang zwermen van jongelieden worden afgeleverd, die volstrekt niet goed zijn voorbereid, om in hooger of lager staat hunne plaats in de maatschappij in te nemen; maar men weet zich geen rekenschap te geven, welk rad aan de machine eigenlijk ontbreekt. Die onder deze omstandigheden om beter onderwijs roepen, hebben in zoverre gelijk, dat in onzen toestand verandering moet komen, of wij zullen in de naaste toekomst aanmerkelijk in algemeene beschaving achteruit gaan; maar ik geloof niet, dat zij de kwaal zoeken, waar deze werkelijk te vinden is. De schuld ligt mijns bedunkens niet aan de school, maar geheel ergens anders.

Mag men aannemen, hetwelk ik geloof aan geen twijfel onderhevig te zijn, dat de resultaten van ons schoolonderwijs over het algemeen veel ongunstiger zijn, dan men zou kun-

nen eischen, vooral als men de opofferingen in aanmerking neemt, die allerwegen gebracht worden, niet het minst door de onverdroten inspanning van het onderwijzend personeel, dan moeten bij het uitvorschen der oorzaken allereerst de onderwijzers zelve naar hun gevoelen gevraagd worden. Hun antwoord is trouwers bekend: in den meest algemeenen vorm komt het hierop neer, dat bij de leerlingen veeltijds een verwonderlijke mate van onopmerkzaamheid wordt aangetroffen, waardoor een goed deel van de leerstof noodwendig geheel verloren gaat en een ander deel slechts tijdelijk en nog wel alleen door het geheugen wordt opgenomen, zonder ooit in waarheid het eigendom van den leerling te worden. De ware belangstelling ontbreekt. Doffe en slaperige oogen staren den onderwijzer van alle kanten aan. Als gasten zonder eetlust rondom eene welvoorzienige tafel, zitten de leerlingen op de banken zonder leerlust. Het vermogen om eenig onderwerp met al de krachten van het verstand eenige tijd vast te houden, om zich te concentreeren zoo als men zegt, wordt zeer dikwijls zelfs niet in de kiem aangetroffen. Verstrooidheid der gedachten is de algemeene kwaal. Zoo schieten de beste onderwijzers in hunne pogingen te kort en slechts een zeer klein aantal jongens of meisjes plukt van de school de vruchten, welke allen toch slechts voor het grijpen hebben.

Dit is het verschijnsel. Ongetwijfeld hangt het eenigermate samen met de inrichting onzer scholen, maar eene beoordeeling onzer wetgeving op dit punt kan gevoegelijk aan hare plaats blijven, dewijl de hoofdoorzaak van dezen betreurenswaardigen toestand elders ligt.

Laten wij eens nagaan, hoe het met de kinderen buiten de school gesteld is. Wij beginnen met de eerste levensjaren en laten de ongelukkigen, die geheel niet ter school gaan, natuurlijk buiten aanmerking. In de lagere standen der maatschappij

wordt de vrouw zeer dikwerf genoodzaakt buiten 's huis dagelijks of nagenoeg dagelijks werkzaam te zijn, ten einde het sober loon van haren man wat te verbeteren. Hoe de kinderen in de eerste levensjaren bij buurvrouwen worden besteed, is mij persoonlijk niet bekend, maar wel weet ik, dat uit groote en kleine steden roepstemmen uitgaan over de ergerlijke mishandelingen, waaraan de kleinen soms zijn blootgesteld. Er beginnen nu hier en daar bewaarscholen te verrijzen, waar de kinderen goed verzorgd en zoo doelmatig mogelijk worden bezig gehouden. Jammer evenwel dat, nu het voorbeeld gegeven is, er langzamerhand ook bewaarscholen verrijzen voor kinderen uit den zoogenaamden fatsoenlijken stand. Uitzonderingen daargelaten waarmede wij ons nu niet hebben in te laten, waren deze kinderen veel beter bij moeder te huis. Hoevelen ontdoen zich echter liefst van de haar opgelegde plichten, want, waar de bewaarscholen gelukkig nog ontbreken, zoeken zij in kindermeisjes en kinderjuffrouwen — ik zeg niet helpsters bij de zware taak, waartegen zij alleen wellicht niet zijn opgewassen — maar plaatsvervangsters. Wel klaagt men steen en been over de dienstboden: hare zedelijkheid laat menigmaal te wenschen over, hare manieren en taal zijn boersch, zij zijn pronklievend en besteden hare spaarpenningen aan opschik en hebben geen hart voor de aan hare zorg toevertrouwde kleinen. Vooreerst zou het werkelijk zeer vreemd zijn, als de gehuurde, weinig ontwikkelde dienstbode meer zelfopofferende liefde toonde, dan waarvan de moeder haar het voorbeeld geeft en wat de pronkzucht betreft, wat de Franschman zegt: tel maître tel valet, zal ook wel voor het vrouwelijk geslacht gelden. Maar dat daargelaten: het is mij een raadsel, hoe eene moeder die dus over hare plaatsvervangster denkt, toch hare lievelingen aan deze een uur durft toevertrouwen. Doch zelfs al had men de uitstekendste der kinderjuffrouwen tot

zijne beschikking, zal deze toch het moederlijk instinct missen en waarschijnlijk van oordeel zijn, dat zij zich al wonderwel van hare taak heeft gekweten, als zij de kinderen slechts heeft weten bezig te houden: zij waren immers zoet. En zie daar juist de fout: zoo op de bewaarschool als bij de kindermid moeten de kinderen bezig gehouden worden, in plaats dat zij zich zelve leeren bezig houden. In dit opzicht zijn de kinderen die op straat mogen spelen, wezenlijk nog aan het beste eind. 't Is waar, voor de moeder wordt de taak zeer eenvoudig. In de lange keten, die de verschillende standen der maatschappij aan elkander verbindt, vindt men te eener zijde de schoonmaakster, die voor dag en dauw hare woning verlaat en aan de andere de groote dame, die omstreeks hetzelfde morgenuur van eene danspartij te huis komt. Het onderscheid bestaat alleen daarin, dat de groote dame hare kinderen vrijwillig in den steek laat en de schoonmaakster hetzelfde doet, maar door den nood gedwongen. De resultaten zijn precies dezelfde.

Eigenlijk is het voordeel in dezen bij de lagere standen, want na de bewaarschool komen de kinderen ten minste op de gewone lagere school onder goede leiding. De kinderen der aanzienlijker burgers hebben al vast manieren aangeleerd, die hun niet passen; zij hebben zich een dialect eigengemaakt, dat maar al te dikwijls de achterbuurt verraadt en hebben leeren bevelen, waar zij moesten gehoorzamen. 't Ergste komt nog, als zij in handen van gouverneurs of gouvernantes vervallen, want, met allen eerbied voor de wellicht talrijke uitzonderingen, de meeste dezer heeren en vooral dezer dames nemen uit nood eene taak op zich, die hun tegenstaat. Steeds zijn zij er op uit, uit hunne gevangenschap verlost te worden. De overgrootste meerderheid heeft nog geene ondervinding op het gebied der opvoedkunde, waarep zij pas de eerste

schreden zet; van de andere helft heeft men al zooveel ondervinding, dat zij voor vaster en onafhankelijker betrekking ongeschikt zijn verklaard. Men kan dit alles te geruster hardop zeggen, dewijl grootendeels vreemdelingen voor dezen slavenarbeid worden ingespannen, die bij gebleken geschiktheid onmiddellijk hunne toevlucht zoeken in de scholen van lager of middelbaar onderwijs. De daaruit voortspruitende gedurige afwisseling van personeel is niet het geringste bezwaar. Sedert van Lennep het huisgezin van van Zirik beschreven heeft, zullen wij over dit punt maar verder zwijgen.

Schreef ik alleen voor ouders uit zeer groote steden en uit den gegoeden stand, dan viel er nog menig woord te zeggen over de kinderpartijtjes, die meer en meer van de oorspronkelijke eenvoudigheid ontaarden. Ik laat de dwaze weelde nu op hare plaats, welke daarbij niet zelden wordt ten toon gespreid, maar merk alleen op, dat zij volkomen passen in het systeem van opvoeding, dat met de eerste levensjaren is ingewijd. Deze nette kleine heertjes en dametjes kunnen zonder schade voor hunne en hare toiletjes natuurlijk geen blinde-mannetje spelen of in den tuin ravotten: dus moeten ook zij op betamelijke en fatsoenlijke wijze worden bezig gehouden. Er is een vast program: nu dit spel, dan die vertooning. Alle zelfwerkzaamheid, alle initiatief — als dit geleerde woord in dezen samenhang paste, — is van zelf uitgesloten. Hoe kan het anders, als men met gelithografeerde invitatiekaartjes begint, om met glaasjes wijn of ijs te eindigen?

Voor de oudere jeugd heeft men allerlei lectuur gereed, romannetjes pasklaar voor de lieve kleinen. De verhalen zijn natuurlijk spoedig verslonden en er is onophoudelijk navraag naar wat nieuws, want meer dan een paar maal, worden boekjes als boven bedoeld niet doorgelezen. 't Is of de ouders het er op toeleggen, om de kinderen ten spoedigste smaak

te doen krijgen in eigenlijke romanlectuur. Laat het waar zijn, dat voor aankomende knapen en meisjes een enkele roman eene heilzame verfrissing kan zijn, het verslinden van stapels dergelijke lectuur — ik spreek nog niet eens van slechte boeken — maakt hen ongeschikt tot ernstige studie. Ook zij die met een Engelschen piëtistischen roman beginnen, verlangen al spoedig naar andere boeken, waarin het zout niet vergeten is en van sterker tot sterker prikkel landen velen al zeer spoedig aan bij eene literatuur, welke hun niet bij name bekend moest zijn. De kinderen, die door hunne ouders te vroeg van school worden genomen en met een beetje lezen en een klein weinigje schrijven door de wereld moeten komen, zijn er soms nog beter aan toe, dan die jeugdige romanverslinders, die voor niets ter wereld meer bruikbaar zijn.

Maar als het waar is, dat de ouders zelve hunne kinderen moeten opvoeden, dan dient het gezegd, dat in alle standen der maatschappij velen, zeer velen daarin jammerlijk te kort schieten. 't Zou vergeeflijk zijn, als voor die huislijke opvoeding veel geleerdheid van noode ware, welke niet ieders deel kan zijn; maar deze kan hier gerust buiten aanmerking blijven, want men heeft meermalen opgemerkt, dat de zonen der geleerdste vaders juist het slechtst waren opgevoed. Dat buiten de vakken van het lager onderwijs, iets oneindig veel belangrijkers aan de jeugd moet worden bijgebracht, zie dat ontgaat aan een groot aantal van ouders, die voor hun kroost slechts eene soort van apenliefde koesteren. Hoe weinigen denken er aan, dat bijv. de keuze van het speelgoed eene zaak van gewicht is. Er kon over dit onderwerp veel gezegd worden: nu slechts dit: Vooreerst dient men zich te wachten voor al die artikelen, welke voor meer of minder prijs allereen worden uitgesteld, maar waarmede de jeugd niets kan uitrusten. Een bouwdoos, een ouderwetsche hoepel, een ge-

wone tol, looden soldaatjes, gomelastieke ballen en dergelijke, geven den kinderen aanleiding zich zelve bezig te houden, zich zelve te oefenen: zij ontwikkelen hunne gave van combineeren: 't is eeuwigdurend voedsel voor de fantasie van het rechtgeaarde kind, waarvoor het spelen heilige ernst is. Maar die tallooze samengestelde werktuigjes, zeer vernuftige toepassingen van de wetten der physica, dienen tot niets dan om vertoond of... gebroken te worden. Men tracht dan door veelheid te vergoeden, wat aan de doelmatigheid ontbreekt, maar kasten vol speelgoed kunnen op deze wijze de verveling niet verdrijven. Zoo vervalt men lichtelijk in nog grooter fout en meent, dat het kind, dat nog niet eens goed weet wat spelen is, voor het spel eigenlijk al te groot wordt: men ziet die verveling voor leerlust aan en wil het arme schaap met de spa laten werken, voordat hij een tolletje kan opzetten. Bovendien met te veel zaken overladen, weet hij geen orde op zijn speelgoed te houden en het is juist van het hoogste gewicht, dat hij zelf zijne kleine bezitting dagelijks opprekkert en volgens den voorgeschreven regel zelf wegbergt. Het slordige kind wordt licht later ook een slordig man. Alleen van de moeder kan het gevorderd worden, dat zij de noodige aandacht op dit punt zal vestigen. Het is veel eenvoudiger zelf het speelgoed in doos of kast weg te sluiten, dan aan het kind te toonen, hoe zulks netjes en ordelijk kan geschieden, maar het is van het uiterste gewicht, dat van zijne vroegste jeugd af het kind nooit beter wete of het behoort zoo. Dat ieder orde op zijne zaken heeft, moet voor hem eene wet van Meden en Persen zijn.

Die ooit met kinderen heeft omgegaan, weet wel met hoe stoute vragen de dreumessen u aan boord durven komen. In kinderlijke taal vragen zij onbevangen weg naar de oplossingen van dingen, welke de grootste denkers van alle tijden

hebben bezig gehouden. Zijn zij eenmaal begonnen naar het „waarom” te vragen, dan staan zij voor niets. Van waar kwam de eerste, ziet u, ik meen de allereerste kip? Wat is scheppen? Wat is God? Wat is oneindig? Wat is leven? Wat is dood? Er is geen woord meer noodig om aan te wijzen van hoe onbegrijpelijk veel belang het is, dat de eerste indrukken van dien aard aan het kind niet door eene onwetende of bijgeloovige dienstbode worden bijgebracht, maar door eene liefdevolle en verstandige moeder. Die tegenwoordig aan tafeldans, klopgeesten en perispritten gelooven, ik wil wedden dat hunne kindermeid niet vrij was van het geloof aan spoken. Maar er zijn bovendien zooveel zaken, waarvoor de ouders alleen het rechte oog kunnen hebben. Mag men hopen dat een vreemde, ziende dat de ouders zelve hun kroost verwaarloozen, vóór alles zal waken, dat het kind liefde tot de waarheid worde ingeprent? Wordt de eerste leugen — en de leugen is het natuurlijk wapen der zwakken, en alle kinderen nemen dit wapen zeer spoedig ter hand: de Génestet wist het wel — wordt de eerste leugen niet gestreng gestraft, wordt niet op passende wijze en met liefdevollen ernst het kind het verkeerde van zijn gedrag onder de oogen gebracht, geloof vrij, dat dat onkruidje welig zal opschieten, En verder: hoe zullen die kinderen, die altijd door hun bedienden, welke zij als hunne slaven hebben leeren beschouwen, zijn opgepast, ooit leeren elkander behulpzaam te zijn? Wie behalve de ouders kunnen de den kinderen aangeboren zelfzucht bekampen? Wie al hen afleeren te dwingen en hun zin door te drijven? Zal de gehuurde hulp in het beste geval niet tevreden zijn en tevreden moeten zijn met halve gehoorzaamheid, welke dus voor de wederheft ongehoorzaamheid is: ik meen als het kind na herhaalde strafbedreigingen onder schreeuwen en stampen eindelijk overgaat om te doen wat hem bevolen is.

In de allereerste plaats is het de taak eener moeder gendurende de eerste levensjaren van het kind zich met terzijdestelling van alles uitsluitend met de waarneming van deze plichten bezig te houden. Die eerste zes, zeven jaren welke aan het eigenlijke schoolgaan voorafgaan, moeten den grond leggen voor al wat volgt. Eene moeder, ook al is zij niet juist zeer bijzonder verstandelijk ontwikkeld, kan onbegrijpelijk veel toebrengen aan de ontwikkeling door aardige liedjes, gepast gesprek, leiding van het kinderlijk spel en een voor dien eersten leeftijd geschikt onderwijs, wanneer in waarheid het leeren spelen moet zijn, maar ook het spelen leeren. Hoe ouder de kinderen worden, hoe meer de vader aan de opvoeding behoort deel te nemen, totdat er een tijd komt, dat de last op beider schouders gelijkelijk drukt. Het aardig gekeuvel en de argelooze vragen der jonge kinderen wijzen van zelf den weg, dien men moet inslaan. Hunne opmerkzaamheid behoeft gewoonlijk niet opgewekt, maar alleen geleid te worden. Vragen nu over dit en dan over dat: moeder kan alles niet duidelijk maken en een kind kan meer vragen dan zeven wijzen kunnen beantwoorden. Die antwoorden lokken weer andere vragen uit, totdat eindelijk het eeuwigdurend „waarom” een gebrek zou gaan worden. Dus voorbereid zijn de kinderen nu eindelijk geschikt om in het zevende levensjaar aan het leeren der letters te beginnen. In plaats van dit alles stopt men hen in de ongezellige kinderkamer. Slechts zelden zal de bonne lust en tact hebben om zich op gezegde manier met de kinderen bezig te houden en ziet de moeder er geen kans toe, dan zal de ondergeschikte het nog minder goed doen. Onvoorbereid komen de kleinen later op school en het gevolg is, dat er oefeningen moeten gehouden met de platen van VAN LUMMEL. Ook hier weder neemt door den nood gedrongen de school de taak over, die

te huis moest verricht worden, kon verricht zijn en vroeger, naar het schijnt, ook in den regel verricht werd.

Het gebeurt herhaaldelijk, dat de ouders meenen zich over de school te moeten beklagen. Hun zoon zit op de banken naast een knaap met slechte manieren, welke al te gretig worden overgenomen. De meester heeft niet den tact den weerbarstigen jongen te leiden en maakt hem afkeerig van het onderwijs in plaats van hem liefde in te boezemen voor zijn werk; de jongen is in een of ander opzicht achterlijk, althans volgens het oordeel der ouders; gaarne zou men zien, dat op dit of dat meer acht werd geslagen. Nu zou de natuurlijke weg zijn, met den hoofdonderwijzer van gedachten te wisselen: dat gaat zeer gemakkelijk, want deze is in iedere welingerichte school op vast bepaalde uren te spreken. Men kan dan tevens vernemen, wat het oordeel des onderwijzers over den knaap is: hij heeft wellicht weer andere bezwaren en had een open oog voor veel, wat aan de blikken der ouders ontging. Dergelijke samenspreking zou zeer vruchtbaar kunnen zijn, veel vruchtbaarder dan de in cijfers uitgedrukte doode oordeelvellingen over gedrag en vorderingen, welke tegenwoordig veelal op vastbepaalde tijden den ouders worden toegezonden, zonder dat zij, die geheel buiten de school staan, immer in staat zijn die noodwendig korte en alleen voor den ingewijde verstaanbare opgaven op de juiste waarde te schatten. In plaats daarvan zullen de ouders de verdiensten of de fouten der school in tegenwoordigheid hunner kinderen op openhartige, doch niet altijd oordeelkundige wijze bespreken, en zij bedenken niet, dat zij daarmede den eerbied ondermijnen, welchen de leerling voor de school behoort te koesteren, zal hij de rechte vruchten van het onderwijs wegdragen. Het is zeer veel waard met den onderwijzer op vriendschappelijken en vertrouwelijken voet te staan. De school rijst in de

oogen der leerlingen, als zij zien, dat zij ook door de ouders geacht wordt. Het kan zelfs geen kwaad, mocht de leerling in sommige opzichten zijn meester hooger stellen dan zijne ouders. Deze behoeven waarlijk niet jaloersch te zijn. Waar die eerbied bestaat, is er veel kans, dat zelfs eene middelmatige school zeer voldoende resultaten zal afwerpen.

Nog veel erger is het, als de kinderen bemerken, dat vader en moeder zelven onderling verschillen in de opvatting hunner plichten. Zij zijn scherpzinnig genoeg, om daarmede onmiddellijk hun voordeel te doen. Waar dit gebrek bestaat, is alle wezenlijke opvoeding onmogelijk. Al had mama ongelijk, dan is het altijd nog beter haar voor ditmaal de hand boven het hoofd te houden, dan de maritale waardigheid te willen ophouden door het ouderlijk gezag te grabbelen te gooien. De ouders hebben gelegenheid genoeg later afzonderlijk van gedachten te wisselen, maar hunne leiding moet door eenheid gekenmerkt worden en wat de een niet duldt, mag de ander niet oogluikend toelaten of de beginselen van eerbied en onderwerping worden ondermijnd. Behoef ik nog te zeggen, hoe verkeerd het is als mama ten einde raad, met den toorn van den afwezigen papa gaat dreigen? Daar waar man en vrouw niet eene lijn trekken, zijn de kinderen bijna noodwendig de lijdende partij en ondervinden alleen den krachtigsten invloed van dengene hunner ouders, die het minst geschikt is voor de taak der opvoeding: is het anders, dan is het eene gelukkige uitzondering.

De ouders kunnen hunne taak zeer wel vervullen, ook al zijn zij juist niet in staat na te gaan, wat hun kind op de school moet leeren. Zij kunnen bijv. zorgen, dat het zijn werk op den bepaalden tijd en vooral netjes afwerkt: dat heeft niets te maken met de kennis der kapen in Azië of der meeren van Noord-Amerika. Bij twijfel staat het altijd

vrij, inlichting te vragen, waar men weet die te kunnen bekomen. Voor het lichaam weet ieder wel te zorgen en niemand blijft zonder geneeskundige hulp, omdat zijn vader niet weet, waar de docter woont: de vader kan even goed weten, waar hij verstandigen en belangstellenden raad zal bekomen, wanneer het de opvoeding van zijn geslacht geldt. Maar dan moet de man niet avond aan avond in de kroeg of in de societeit zitten; dan moeten vader en moeder niet avond aan avond onze meer of minder goedkoope openbare vermakelikheden naloopen; dan moeten papa en mama hun vrijen tijd niet geheel besteden voor eigen vermaak. Laat ieder in zijn stand bedenken, dat zijne kinderen zijn voorbeeld zullen navelgen, ten goede of ten kwade, want de appels plegen niet ver van den stam te vallen. Het is bezwaarlijk te ontkennen, dat de van ouds beroemde huiselijkheid der Nederlanders in de laatste dertig jaren een gevoeligen tik heeft gekregen. De herbergen, de beiersch-bierhuizen, de zomertuinen, de volkstheaters, de societeiten, de concerten, de clubs, de diners, de bals, beleven allen een tijdperk van bloei, waarvan onze vaders in hunne theetuinien niet droomden. Maar verwonder u nu ook niet, dat de onderwijzer in dezen strijd het onderspit delft. De ouders leeren de kinderen door hun voorbeeld, dat men alles mag opofferen aan het vermaak; de onderwijzer spreekt van plichtsbetrachting, zelfverloochening, dorst naar kennis. Als opvoeders hebben de ouders meer in te brengen dan de onderwijzer en zoo vinden de kinderen dat meester een grompot is. Afkeerig van de school leeren zij niets en de school krijgt natuurlijk de schuld: de lagere school, de burgerdagschool, de hogere burgerschool. Hier is de wet onmachtig. Reeds de oude Romeinsche dichter wist het wel, dat zonder goede zeden ook de beste instellingen van nul en geener waarde zijn.

Ik heb nu, geloof ik, duidelijk gemaakt, waarom ik niet geloof dat goed, beter, ja het beste onderwijs ons een stap verder zal brengen. De resultaten zullen even jammerlijk blijven; de onderwijzers van allen rang en stand zullen voortdurend de schuld krijgen; onverdiend geminacht en miskend zullen de kundigen zich meer en meer aan het onderwijs onttrekken en 't kon wel eens zijn, dat men in de naaste toekomst met groot recht zou moeten gaan klagen over het onderwijzend personeel. Dan zou gebeuren, wat ik in den aanvang zeide: de blinde ingenomenheid met de alleenzaligmakende kracht van het onderwijs zou juist het middel zijn geweest om het in den grond te bederven. Het onderwijs heet nu eene panacee; dan kon de tijd aanbreken, dat men alleen heil verwachtte van vroegtijdig aangevangen practische oefening in de maatschappij, op dezelfde wijze als er nu reeds kooplieden genoeg zijn, die het verblijf op een kantoor voor een jong mensch leerzamer vinden dan op de handelschool. Ik ben werkelijk bevreesd, dat op onverdiende vergoding even onverdiende miskenning zal volgen.

Waartoe ik dit stukje geschreven heb? Zeker niet omdat ik geloof, dat men den stroom kan keeren met een blaasbalgje. Maar wellicht zullen er toch enkele onder mijne lezers tot nadenken worden gebracht. Liefst zag ik evenwel, dat die met mij eenstemmend denken, telkens en telkens het publiek nu op deze dan op gene wijze over dezelfde zaak onderhielden. *Frappez fort*, zegt de Franschman, *mais surtout frappez souvent*.

Amsterdam.

S. A. NABER.
